

Stembiljet ook niet alles

Kees Aarts

De stichting 'Wij Vertrouwen Stemcomputers Niet' onder aanvoering van Rop Gonggrijp voert sinds het voorjaar actie tegen de stemmachines. Een merkwaardige timing, want stemmachines worden in Nederland al meer dan twintig jaar gebruikt. De actie is bovendien misplaatst. Vrije en geheime verkiezingen worden veel meer bedreigd door andere problemen.

De stichting stelt dat de huidige machines onvoldoende beveiligd zijn tegen geknoei met de besturingschips en geen garantie bieden voor het stemgeheim doordat speciale karakters in partijnamen radiosignalen afgeven. Bovendien werken de machines met een geheime broncode, waardoor controle van de software door derden niet mogelijk is.

Dat klopt allemaal, de beveiliging dient te worden verbeterd en de broncodes dienen openbaar te zijn. Maar intussen is er in ruim twintig jaar geen enkel groot probleem opgetreden rond de stemmachines, en zijn er nooit aanwijzingen gevonden voor pogingen tot inbraak of andere manipulatie.

Deze fixatie op de stemmachines heeft als groot nadeel dat andere, veel reëlere bedreigingen van vrije en geheime verkiezingen uit het oog worden verloren:

- Stemmen bij volmacht. Sinds 1928 kan men in Nederland zijn stem bij volmacht aan een andere kiezer laten uitbrengen. De langzame verruiming van de mogelijkheden om bij volmacht te stemmen heeft diverse malen geleid tot ronselpraktijken, met de Limburgse herindelingsverkiezingen in 1981 als dieptepunt. Pas in de jaren negentig is de regeling rond volmachten weer aangescherpt. Misbruik is echter niet te voorko-

In de staat Oregon (VS) wordt alleen per post gestemd

men: je weet niet of een (onderhandse) volmacht vrijwillig is afgegeven. Bij elke verkiezing stemt naar schatting 10 tot 15 procent van de kiezers bij volmacht.

- Stemmen per brief, via internet of per telefoon vanuit het buitenland. Sinds 1983 is het voor Nederlanders in het buitenland mogelijk om hun stem per brief uit te brengen. In 2006 komt daar de mogelijkheid van stemmen via het internet of per telefoon bij. Voor deze kiezers bestaat evenmin zekerheid over de omstandigheden waaronder zij hun stem hebben uitgebracht. Bovendien levert hier

het transport van de stem (elektronisch of per post) een bedreiging van het stemgeheim op, alsmede mogelijkheden voor massale vervalsing.

Geen enkele algemene verkiezing biedt waterdichte garanties tegen misbruik, stembwang, of manipulatie. Ook de ouderwetse stembus die gevuld wordt met stembiljetten is geen panacee: in 1998 werden in Gramsbergen de resultaten van drie stembureaus per ongeluk niet meegeteld in het proces-verbaal van de verkiezingen (de correctie achteraf leverde het CDA een extra Kamerzetel op).

Welke verkiezingspraktijken aanvaardbaar worden gevonden, verschilt sterk per land. In Duitsland brengt inmiddels meer dan een kwart van de kiezers zijn stem per post uit. In de Amerikaanse staat Oregon worden verkiezingen alleen nog maar per post gehouden. In Zweden kan de kiezer zijn stem vanaf 18 dagen voor de verkiezingsdag op het postkantoor inleveren.

Vernieuwingen dienen met argusogen te worden bekeken. De bestaande praktijken moeten waar mogelijk worden verbeterd. Maar herinvoering van het rode potlood, tot afgelopen voorjaar nog de stemwijze in Amsterdam, is een onnodige en ongewenste vorm van romantisch conservatisme.

Kees Aarts is hoogleraar Politicologie aan de Universiteit Twente.